

Науменко О.А.¹,
Петруша Є.З.¹,
Нагорний С.А.¹,
Марченко В.А.²

¹ Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені П. Василенко,
м. Харків, Україна,
² Інститут тваринництва НААН Укра-
їни

**ВИРОБНИЦТВО ТВАРИННИЦЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ У ГОСПОДАРСТВАХ РІЗНИХ
КАТЕГОРІЙ УКРАЇНИ**

УДК 636.03:631.3.338.4

В роботі наведені результати аналізу виробництва основних видів продукції тваринництва у господарствах різних категорій України та їх технічного забезпечення за період 1990 – 2013 роки.

Ключові слова: сільське господарство, тваринництво, продукція, виробництво, технічні засоби, фермерство, форма господарювання.

Актуальність теми. Високі показники виробництва продукції сільського господарства у розвинутих Європейських країнах та США значною мірою обумовлюються не тільки застосуванням прогресивних ресурсощадних машинних технологій, а й високим рівнем технічного оснащення аграрного виробництва. Так, на 1000 га сільськогосподарських угідь у Данії припадає 58 тракторів, у Франції – 47, у США – 30 [1], а в Україні в 1990 році у сільгосп підприємствах було –14 [2] і в 2012 році – тільки 8 тракторів [3]. В цілому чисельність тракторів у сільгосп підприємствах за 1990 – 2013 роки скоротилася у 3,3 рази.

Після розпаду колишнього СРСР у країні були певні сподівання на швидкий, інтенсивний розвиток фермерських господарств, що забезпечуватимуть продовольчу безпеку населення України. В зв'язку з цим проведення аналізу стану і напрямків розвитку тваринництва у сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах за минулий період є актуальним завданням.

Мета дослідження. Проведення порівняльного аналізу стану виробництва основних видів тваринницької продукції та матеріально – технічної бази сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств.

Матеріал і методи досліджень. Аналіз літературних даних та матеріалів державної статистики.

Результати досліджень. За даними Держкомстату України за 23 роки у сільгосп підприємствах забезпеченість енергетичними потужностями в розрахунку на 100 га посівної площі зменшилась з 369 до 218 кВт або на 41 %.

Із загальної кількості сільськогосподарських підприємств України у 2013 році лише 16,2 % займалися виробництвом продукції тваринництва, а серед фермерських господарств – 5,2 %. Дані про кількість таких господарств і наявність в них технічних засобів виробництва представлені в таблиці 1.

Аналіз результатів роботи тваринництва за 1990 – 2013 роки в усіх категоріях господарств України, у сільгосп підприємствах і фермерських господарствах (таблиця 2), свідчить про те, що практично усі підгалузі тваринництва у сільгосп підприємствах, за виключенням птахівництва, погіршили основні показники за чисельністю поголів'я і виробництвом продукції при незначному їх зростанні у фермерських господарствах.

В структурі вартості валової продукції сільськогосподарських підприємств на долю тваринницької продукції припадало у 2013 році 24,5 %, а у фермерських господарствах лише 7,3 % (тобто повна перевага рослинництва). Фермерські господарства у 2013 році у вигляді державної підтримки [3] отримали коштів 836,6 млн. грн., у тому числі за рахунок бюджетних дотацій 45,7 млн. грн. і за рахунок податку на додану вартість 790,9 млн. грн. При цьому на розвиток тваринництва отримано 24,5 млн. грн. бюджетних дотацій і 52,1 млн. грн. за рахунок

Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів
 Technical service of agriculture, forestry and transport systems

податку на додану вартість, що в розрахунку на 1 фермерське тваринницьке господарство відповідно складає 11487 та 24300 гривень на рік. За період з 1990 по 2013 роки у сільгосп підприємствах в структурі загальної чисельності поголів'я усіх категорій господарств доля великої рогатої худоби зменшилась з 85,6 до 31,7 %, корів – з 73,9 до 22,5 %, свиней – з 72,4 до 48,9 %, овець та кіз – з 85,1 до 14,3 %, коней – з 95 до 8,2 % при відповідному зростанні долі особистих селянських господарств. Поголів'я різних видів тварин у фермерських господарствах від загальної їх чисельності не перевищує 0,1 – 3,4 %. У господарствах населення за цей період збільшилось поголів'я овець та кіз на 18,7 %, коней – у 8,8 рази і кількість бджолосімей – на 15,3 %, а інших видів тварин також зменшилось.

Таблиця 1

Технічне оснащення сільгосп підприємств і фермерських господарств у 2013 році.

Показники	Сільгосп-підприємства, всього	В т. ч. фермерські господарства
Загальна чисельність господарств	55858	40752
Кількість господарств, що займаються:		
- вирощуванням тварин і птиці на м'ясо	5282	1197
- виробництвом молока	3317	855
- виробництвом яєць	485	92
Наявність технічних засобів, штук		
- кормозбиральні комбайни	6098	499
- прес - підбирачі	7494	1539
- машини для приготування кормів	3793	469
- роздавачі кормів для ВРХ	3960	193
- роздавачі кормів для свиней	3639	268
- транспортери для видалення гною	19483	1004
- установки для доїння корів	11195	796
- припадає корів на 1 доїльну установку, гол.	51	55
- очищувачі – охолоджувачі молока	2956	200
- молочні сепаратори	316	42
- інкубатори	1445	85

Зменшення поголів'я основних видів тварин у всіх категоріях господарств призвело до скорочення обсягів виробництва тваринницької продукції. Так, виробництво м'яса у забійній вазі усіх видів тварин і птиці в усіх категоріях господарств зменшилось на 95,2 %. в т. ч. у сільгосп підприємствах – на 53,5 %, у господарствах населення – на 24,7 %. Аналогічні зменшення обсягів відбулися з виробництва яловичини і телятини, свинини, баранини, конини і кролятини, а обсяги виробництва м'яса птиці у всіх категоріях господарств зросли на 65 %, в т. ч. у сільгосп підприємствах – у 2,7 рази при зменшенні їх у господарствах населення на 42,5 %.

Особливо відчутним є скорочення обсягів виробництва молока у сільгосп підприємствах – у 7,2 рази при одночасному зростанні їх у господарствах населення лише на 51,6 %. Виробництво вовни скоротилось у 8,5 рази. Разом з цим істотно зросли обсяги виробництва яєць – на 20,4 %, меду – на 45 %.

Вартість валової продукції сільського господарства у всіх категоріях господарств зменшилась на 10,6 %, у сільгосп підприємствах – на 31,4 %, при зростанні її у господарствах населення – на 39 %. У загальній вартості продукції доля продукції тваринництва у 2013 році у порівнянні з 1990 роком в усіх категоріях господарств зменшилась з 48,5 до 30,4 %, у сільгосп підприємствах – з 40,8 до 24,5 %. а у фермерських господарствах вона становить лише 1,8 %.

Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів
 Technical service of agriculture, forestry and transport systems

Таблиця 2

Показники виробництва продукції тваринництва у господарствах різних категорій України
 2013 р.

Показники	1990 р.				2013 р.			
	Усі категорії господарств	С.-г. підприємства		Господарства населення	Усі категорії господарств	С.-г. підприємства		Господарства населення
		Всього	В т. ч. фермерські			Всього	В т. ч. фермерські	
		У % до усіх категорій		У % до усіх категорій		У % до усіх категорій		
Чисельність тварин, тис. голів								
ВРХ	24623	85,6	0,11	14,4	4534	31,7	2,5	68,3
в т. ч. корови	8378	73,9	0,19	26,1	2509	22,5	1,8	77,5
Свині	19427	72,4	0,21	27,6	7922	48,9	3,4	51,1
Вівці та кози	8419	85,1	0,23	14,9	1735	14,3	3,4	85,7
Коні	738	95,0	0,45	5,0	354	8,2	0,8	91,8
Кролі	6308	2,3	0,11	97,7	5735	3,0	0,1	97,0
Птиця	246104	54,0	0,12	46,0	230290	57,3	1,2	42,7
Нааявність бджіл, тис сімей	3515	28,1	0,18	71,9	2986	2,4	0,2	97,6
Виробництво продукції тваринництва:								
М'ясо у забійній вазі, тис. т.	4358	71,1	0,16	28,9	2389	60,3	2,7	39,7
в т. ч. яловичина	1985	91,1	0,17	8,9	428	25,8	2,4	74,2
свинина	1576	56,7	0,13	43,3	748	48,4	2,3	51,6
баранина	46	63,0	0,43	37,0	19	4,7	-	95,3
конина	12	90,0	-	10,0	12	3,3	-	96,7
кролятина	30	1,0	-	99,0	14	4,3	-	95,7
м'ясо птиці	708	50,4	0,17	49,6	1168	82,7	3,0	17,3
Молоко, тис. т.	24508	76,0	0,17	24,0	11488	22,5	1,4	77,5
Яйця, млн. шт.	16287	62,2	0,06	37,8	19615	62,3	0,4	37,7
Вовна, тон	29804	88,8	0,23	11,2	3520	13,3	2,8	86,7
Мед, тон	50858	21,3	0,15	78,7	73713	17,9	0,2	82,1
Вартість валової продукції с.-г., млн. грн	282774	70,4	0,49	29,6	252859	54,0	7,5	46,0
в т. ч. продукції тваринництва, млн. грн	137272	59,2	0,15	40,8	76964	43,5	1,8	56,5

Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів Technical service of agriculture, forestry and transport systems

Одержані дані свідчать про те, що сподівання на розквіт фермерських господарств з виробництва тваринницької продукції, на жаль, не здійснилися, через недостатню їх підтримку при створенні і становленні.

Аналіз матеріалів з групування молочних ферм за чисельністю поголів'я корів встановлено, що з 3201 ферми у сільгосппідприємствах у 2013 році на 228 з них утримувалось від 500 до 1000 корів, і на 57 – понад 1000 корів, а у фермерських господарствах ферм з відповідним поголів'ям корів було 8 і 1. На 319 фермах сільгосппідприємств річна продуктивність корів була в межах 5 – 6 тис. кг., а на 411 фермах перевищувала 6000 кг молока. На 29,5 % молочних комплексів сільгосппідприємств з промисловою технологією рівень продуктивності корів перевищує 5 – 6 тис. кг і рентабельність виробництва становить у середньому 41,5 %, що свідчить про доцільність вирішення проблем у молочному скотарстві шляхом створення крупнотоварних тваринницьких комплексів.

Висновки.

Виведення галузі тваринництва з кризового стану має здійснюватись за умов забезпечення наступного:

- створення крупнотоварного виробництва тваринницької продукції за рахунок прискореного зростання поголів'я тварин і птиці та їх продуктивності;
- зміцнення кормової бази і налагодження кадрового забезпечення;
- стимулювання збільшення обсягів виробництва товаровиробниками різних форм господарювання.

Список літератури

1. Бойко А.І. Вплив розвитку вторинного ринку на подовження терміну використання сільськогосподарської техніки /А.І. Бойко, А.В. Новіцький// Вісник ХНТУСГ.- Харків: ХНТУСГ, 2009.-Вип.80.-с. 310-314.
2. Сільське господарство України за 2008 рік /Статистичний збірник.- К.: Держкомстат України, 2009.-370с.
3. Сільське господарство України за 2013 рік /Статистичний збірник.- К.: Держкомстат України, 2014.-399с.
4. Олійник О. Шляхи реформування вітчизняного сільськогосподарського машинобудування /О. Олійник //Науково – виробничий журнал «Техніка і технології АПК».- К.: 2009.-№ 2.-с. 35 – 37.
5. Погорілий В., Ясенецький В. Нарада – семінар з питань покращення технічного забезпечення агропромислового комплексу України у 2010 році /В. Погорілий, В. Ясенецький //Науково – виробничий журнал «Техніка і технології АПК».-К.: 2010.-№ 2.-с. 35 – 39.
6. Гілев С., Калачевська Л. Новації на ринку кормозбиральної техніки в Україні /Agroexpert, Аграр Медіен Україне.- К.: Рема – Прінт, 2013.- № 6. – с. 70 – 73.

O. Naumenko, E. Petrusha, S. Nagornij, V. Marchenko. **Livestock production in farms of different categories Ukraine**

The results of the analysis of logistics and production of major livestock products in the agricultural enterprises and farms of Ukraine for the period 1990 - 2013 years.

Keywords: agriculture, livestock, produce, production, facilities, farming, farming.

References

1. Boyko A.I. Vpliv rozvitku vtorinnogo rinku na podovzhennya terminu vikoristannya silskogospodarskoї tekhniki /A.I. Boyko, A.V. Novitsky// Visnik KhNTUSG.- Kharkiv: KhNTUSG, 2009.-Vip.80.-s. 310-314.
2. Silske gospodarstvo Ukraїni za 2008 rik /Statistichny zbirnik.- K.: Derzhkomstat Ukraїni, 2009.-370s.
3. Silske gospodarstvo Ukraїni za 2013 rik /Statistichny zbirnik.- K.: Derzhkomstat Ukraїni, 2014.-399s.
4. Oliynik O. Shlyakhi reformuvannya vitchiznyanogo silskogospodarskogo mashinobuduvannya /O. Oliynik //Naukovo – virobnychy zhurnal «Tekhnika i tekhnologii APK».-K.: 2009.-№ 2.-s. 35 – 37.
5. Pogorily V., Yasenetsky V. Narada – seminar z pitan pokrashchennya tekhnichnogo zabezpechennya agropromislovogo kompleksu Ukraїni u 2010 rotsi /V. Pogorily, V. Yasenetsky //Naukovo – virobnychy zhurnal «Tekhnika i tekhnologii APK».-K.: 2010.-№ 2.-s. 35 – 39.
6. Gilev S., Kalachevska L. Novatsii na rinku kormozbiralnoї tekhniki v Ukraїni /Agro-expert, Agrar Medien Ukraїne.- K.: Rema – Print, 2013.- № 6. – s. 70 – 73.